

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махмадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

MULKNING KAPITALLASHUVI DARAJASINI IQTISODIY JIHATDAN AMALGA OSHIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USLUBLARI

Norboyev Odil Abrayevich

Iqtisodiyot nazariyasi kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada mulk kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari, bu turdagi mulk kapitallashuvi iqtisodiy faoliyatdagi asosiy tushunchalar, mulk kapitallashuvi samaradorligini baholashning ijobiy jihatlari, mulk shakllarining kelib chiqish sabablari, bu borada iqtisodchi olimlar qarashlari, mulk kapitallashuv darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligining asosiy jihatlari va mulk daxlsizligi bilan bog'liq bo'lgan masalalar yoritib berilgan. Shuningdek, bozor tizimida mulk kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligi bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: mulkchilik munosabatlari, mulk kapitallashuvi, iqtisodiy jihatlari, amalga oshirish samaradorligi, baholash uslublari, mulk shakllari, mulk daxlsizligi, mulkni amalga oshirish, xususiy mulkka egalik qilish bo'yicha xulosalar.

Abstract: This article discusses methods for assessing the effectiveness of economic implementation of the level of capitalization of property, the basic concepts of this type of capitalization of property in economic activity, the positive aspects of assessing the effectiveness of capitalization of property, the reasons for the emergence of the form of ownership, the views of economists on this matter, the main aspects of the effectiveness of economic implementation, aspects of the level of capitalization property and issues related to property rights. Proposals have also been developed on the efficiency of economic implementation of the level of capitalization of property in a market system.

Key words: Conclusions about property relations, capitalization of property, economic aspects, implementation efficiency, valuation methods, forms of ownership, ownership, sale of property, private property.

Аннотация: В данной статье рассмотрены методы оценки эффективности экономической реализации уровня капитализации имущества, основные понятия этого вида капитализации имущества в экономической деятельности, положительные стороны оценки эффективности капитализации имущества, причины возникновения формы собственности, взгляды экономистов на этот счет, основные аспекты эффективности экономической реализации, аспекты уровня капитализации собственности и вопросы, связанные с правами собственности. Также разработаны предложения по эффективности экономической реализации уровня капитализации имущества в рыночной системе.

Ключевые слова: Выводы об отношениях собственности, капитализации имущества, экономических аспектах, эффективности реализации, методах оценки, формах собственности, собственности, реализации собственности, частной собственности.

KIRISH

Mulkchilik munosabatlarining murakkab va serqirraligi mazkur sohadagi islohotlar natijalarini baholashning murakkabligini keltirib chiqaradi. Zero, iqtisodiyotdagi ma'lum mulk shakllarini yo'q qilish (yoki qisqartirish) va uning o'rniga boshqa shakllarni vujudga keltirish (yoki ko'paytirish) jarayonlari ortida muayyan maqsad, ijtimoiy samara va natija turmog'i lozim. Shunga ko'ra, har qanday mamlakat iqtisodiyotidagi mulkchilik munosabatlari sohasidagi islohotlar natijalarini baholashda muayyan tizimga solingan ko'rsatkich va mezonlardan foydalanish zarur. Buning uchun esa, tadqiqotimiz doirasida mazkur natijalarni baholashning uslubiy masalalarini ko'rib chiqish taqozo etiladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirishga yo'naltirilgan makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va jadal rivojlantirish,

iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish bo'yicha institutsional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish, xususiyl mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish, kichik biznes va tadbirkorlik rivojini rag'batlantirish, hududlar, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib holda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash orqali mamlakatimiz iqtisodiyoti tarmoqlari va hududlariga xorijiy sarmoyalarni faol jalb etishdir" [1].

ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirga qadar iqtisodchi olimlarimizning ilmiy izlanishlari va iqtisodiyotda xususiyl mulk kapitallashuvi darajasini tahlil qilish bo'yicha xorij olimlari bir qancha tadqiqot ishlarida iqtisodiyotning real holatini o'zaro ta'sirda o'rganish va sohalarni rivojlantirish bo'yicha konsepsiyalar va turli tavsiyalar ishlab chiqish masalasiga e'tibor berganlar.

Teorema birinchi marta 1966-yilda Jorj Stigler tomonidan quyidagicha tuzilgan – "Agar mulk huquqlari aniq belgilangan bo'lsa va tranzaksiya xarajatlar nolga teng bo'lsa, unda mulk huquqlarini taqsimlashdagi o'zgarishlardan qat'iy nazar, resurslarni taqsimlash (ishlab chiqarish tarkibi) o'zgarishsiz va samarali bo'lib qoladi". Stiglerning so'zlari 1960-yilda nashr etilgan Ronald Kouzning "Ijtimoiy xarajatlar muammosi" maqolasiga asoslangan edi [2].

Robert Ellikson, "Huquqsiz tartib. Qo'shnilar nizolarni qanday hal qilishadi", Kaliforniya shtatidagi Shasta okrugidagi chorvadorlar va dehqonlar misolida R.Kouz teoremasidan farqli o'laroq, jamiyatlardagi qo'shnilar (mulkdorlar va boshqa iqtisodiyotda faol ishtirokchilar) huquqiy me'yorlarni e'tiborsiz qoldirib, amaldagi norasmiy ijtimoiy me'yorlar foydasiga hal qilishga kelishib olishlari ko'proq naf keltirishi, bundan tashqari yer va mulkdan foydalanishda yanada samarali natijalarga erishishini ko'rsatib bergan [3].

Biznesmen (tadbirkor) so'zi birinchi marotaba Angliya iqtisodiyotida XVIII asrda paydo bo'lib, u "Mulk egasi" degan ma'noni bildiradi. Jumladan, Adam Smit tadbirkorni mulk egasi sifatida ta'riflab, uni foyda olish uchun qandaydir tijorat g'oyasini amalga oshirish maqsadida iqtisodiy tavakkalchilikka boradigan kishidir, deb ta'kidlaydi [4].

XVIII–XIX asrlarda ijod qilgan R. Kantilon, Y. Tyunen, F. Kene, A.Smit, J.B. Sey iqtisodchi olimlar tadbirkorlikni va biznes, shuningdek, tadbirkor va mulkdor tushunchalarini aynan bir xil ma'noda izohlaganlar. O'zbek olimlaridan I.E.Tursunov, A.B.Qurbonov, F.F. Mamatovlar quyidagicha ta'rif berishadi: "biznes va tadbirkorlik bir-biri bilan uzviy bog'liq; bo'lib, bir xil ijtimoiy – iqtisodiy asoslarga va tamoyillarga ega tushunchalardir" [5].

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida xususiyl mulk va uning asosida rivojlanayotgan xususiyl tadbirkorlikka keng e'tibor berilmoqda. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "jiddiy va kundalik e'tiborini talab qiladigan yana bir muhim yo'nalish bor. Bu - xususiyl mulk va tadbirkorlikni yanada rivojlantirish va ularning ta'sirchan himoyasini ta'minlashdir [6].

Aristotelning fikricha xususiyl mulk jamiyatda foydali funksiyani bajaradi, uning miqdori bo'yicha cheklov o'rnatadigan qoidalar tatbiq etilmaslik zarur. Uning xususiyl mulkka bo'lgan huquqni maqullagan holda. [7]

Xammurapi qonunlari (m.o. XVIII asr.) Umuman, xususiyl mulkchilik, shu jumladan, yerga bo'lgan xususiyl mulkchilik tan olingan. Birovning xususiyl mulkiga ko'z olaytirgan, unga zarar yetkazganlar iqtisodiy jihatdan jazolangan. [8]

Konfutsiy "buyuk jamoa mulki" (dehqonlar jamoasi mulki) va xususiyl egalik (quldorlar mulki)ni farqlaydi, ikkinchisini ko'proq qo'llaydi. Bu yerda u xususiyl mulkni xo'jalik yuritishda ustun qo'yadi [9].

TAHLIL

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish jarayonida orttirilgan tajriba va jamoatchilik muhokamasi natijalari asosida ishlab chiqilgan "O'zbekiston–2030" strategiyasining I-blokida "Har bir insonga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun munosib sharoitlarni yaratish" bo'yicha 44 ta maqsad va unga doir 2030-yilgacha erishiladigan maqsadlarning samaradorlik ko'rsatkichlari belgilangan va bu esa strategik maqsadlarga erishishda mulk kapitallashuvini rivojlantirish dolzarbligini ifodalaydi [10].

Bozor islohotlarini chuqurlashtirish sharoitida mulkchilik munosabatlari sohasidagi islohotlarning natijalarini ifodalovchi ko'rsatkichlarni umumiy tarzda quyidagi 2 guruhga ajratish maqsadga muvofiqdir:

- 1) turli iqtisodiy ko'rsatkichlar va ma'lumotlar vositasida hisoblash orqali hosil qilinuvchi natijalar;
- 2) ro'y bergan iqtisodiy jarayonlarni ifodalovchi statistik ma'lumotlar orqali ifodalanuvchi natijalar.

Shunday guruhlash orqali mamlakatimizdagi mulkchilik munosabatlari sohasidagi islohotlarning mohiyati va natijalari ifodalovchi ko'rsatkichlarni hisoblash usullarini ko'rib chiqamiz (1-jadval).

1-jadval: Bozor islohotlarini chuqurlashtirish sharoitida mulkchilik munosabatlari sohasidagi islohotlarning natijalarini ifodalovchi ko'rsatkichlar ^[11]

Umumiy guruhlanishi	Ko'rsatkichlar
Turli iqtisodiy ko'rsatkichlar va ma'lumotlar vositasida hisoblash orqali hosil qilinuvchi natijalar	Ro'yxatga olingan korxonalar umumiy sonida nodavlat mulki korxonalarining ulushi
	Ro'yxatga olingan xo'jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibi
	YAIM ishlab chiqarishda davlat va nodavlat sektorlarining nisbati
Ro'y bergan iqtisodiy jarayonlarni ifodalovchi statistik ma'lumotlar orqali ifodalanuvchi natijalar	Muayyan davrda xususiylashtirilgan davlat korxona va obyektlarining soni
	Xususiylashtirilgan obyektlar sonining hududlar va vazirlik(idora)lar bo'yicha tarkibi
	Davlat mulkini xususiylashtirish va davlat tasarrufidan chiqarishdan tushgan pul mablag'lari

Tadqiqotimiz bandlaridan ma'lumki, mulk sohasidagi islohotlar asosan nodavlat mulkidagi korxonalar sonining ko'payishi bilan bog'liq. Shunga ko'ra, ro'yxatga olingan korxonalar umumiy sonida nodavlat mulki korxonalarining ulushini quyidagi formula orqali aniqlash maqsadga muvofiqdir:

$$KV_{HM} = \frac{KC_{HM}}{KVC_P} \times 100\% \quad (1.1)$$

bu yerda:

KU_{NM} – ro'yxatga olingan korxonalar umumiy sonida nodavlat mulki korxonalarining ulushi, foizda;

KS_{NM} – nodavlat mulkidagi korxonalar soni, birlik;

KUS_R – ro'yxatga olingan korxonalar umumiy soni, birlik.

Bu ko'rsatkichning turli davrlardagi qiymatini o'zaro taqqoslash orqali quyidagilarni baholash mumkin:

- iqtisodiyotda nodavlat mulki ulushining o'zgarishi;
- yangidan tashkil etilayotgan nodavlat mulkidagi korxonalarining ro'yxatga olingan korxonalar umumiy soniga nisbatan o'zgarishi;
- iqtisodiyotda nodavlat mulkining tutgan o'rni va ahamiyati.

Bugungi kunda bozor iqtisodiyotining asosini mulk shakllarining turli-tumanligi tashkil etadi. Chunki, mulk shakllarining ko'pligi iqtisodiyotdagi xo'jalik yuritish shakllarining turli-tumanligi hamda iqtisodiy manfaatlarni ro'yobga chiqarish yo'llarining xilma-xilligiga imkon yaratadi. Mulk shakllari qanchalik ko'p bo'lsa, ular o'rtasidagi raqobat kurashi shu qadar kuchli va, pirovardida, har bir mulk shaklining samaradorligi shu qadar yuqori bo'ladi.

Ro'yxatga olingan xo'jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibini quyidagicha aniqlash mumkin:

$$T_{MIK} = \frac{MIK}{KVC_P} \times 100\% \quad (1.2)$$

bu yerda:

T_{MSH} – ro'yxatga olingan xo'jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibi, foizda;

$MSHK$ – muayyan mulk shakli (davlat, xususiy, fermer va dehqon xo'jaligi, aksionerlik jamiyati, chet el sarmoyasi ishtirokidagi korxonalar, boshqa mulk shakllari)dagi korxonalar soni, birlik;

KUS_R – ro'yxatga olingan korxonalar umumiy soni, birlik.

Ushbu usul vositasida aniqlangan ro'yxatga olingan xo'jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibi quyidagilarni baholash imkonini beradi:

- iqtisodiyotda ro'yxatga olingan korxonalarning mulk shakli jihatidan o'zgarish tendensiyalari;
- iqtisodiy subyektlar manfaatini aks ettiruvchi va ro'yobga chiqaruvchi mulkchilik shakllari nisbatini o'rganish va ustuvor mulk shakllarini aniqlash;

- korxonalarining mulk shakllari jihatidan tarkibini yanada takomillashtirish yuzasidan xulosa va imkoniyatlarni aniqlash.

Umuman olganda hozirgi vaqtda milliy iqtisodiyotning mulk jihatdan tarkibiy tuzilishiga baho berishda uning tarkibidagi davlat va nodavlat sektorlarining nisbati ham inobatga olinadi. Bunda YAIMni ishlab chiqarishda davlat va nodavlat sektorlarining nisbati ko'rsatkichidan foydalanilib, u quyidagi usulda aniqlanadi:

$$ДС_{ЯИМ} = \frac{ЯИМ_{ДС}}{ЯИМ} \times 100\% ; \quad НДС_{ЯИМ} = \frac{ЯИМ_{НДС}}{ЯИМ} \times 100\% \quad (1.3)$$

bu yerda:

$ДС_{ЯИМ}$, $НДС_{ЯИМ}$ – YAIM ishlab chiqarishda davlat va nodavlat sektorlarining nisbati, foizda;

$ЯИМ_{ДС}$, $ЯИМ_{НДС}$ – davlat va nodavlat sektorida yaratilgan YAIM hajmi;

YAIM – muayyan davrda yaratilgan YAIM umumiy hajmi.

Umuman davlat korxonasi faoliyatining samarali bo'lmashligi to'g'risidagi masala bir qator ilmiy adabiyotlarda yoritilgan. Jumladan, L.Mizesdan tortib to Ya.Kornaigacha bo'lgan klassik iqtisodchilar davlat firmalarining iqtisodiy nochorligini ochib berganlar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mulkchilik – takror ishlab chiqarish jarayonida kishilar o'rtasidagi tarixan o'zgarib boruvchi, ishlab chiqarish vositalari va iste'mol buyumlarini o'zlashtirishni tavsiflovchi obyektiv munosabatlar tizimini tashkil etadi. Mulkchilik munosabatlari amal qilishining asosiy sharti – mulkchilik obyektidan foydalanishda rad etish holatining mavjudligidir.

Bozor tizimida haqiqiy mulkdorni tarkib toptirish mulkchilik huquqlarini aniq belgilash (spetsifikatsiyalash) ga bog'liq bo'lib, aynan shu jarayon orqali xo'jalik yurituvchi subyektning mulkdan foydalanishga oid qaroridan boshqa bironlarga tegishi mumkin bo'lgan foyda yoki ziyonni hisobga olishga rag'batni vujudga keltirish va kuchaytirish mumkin. Bu esa, jamiyatda mulkchilik huquqlarini ayirboshlash jarayonida u yoki bu ne'matlar ularning qadri eng yuqori tarzda baholagan iqtisodiy agentlarga berilishi orqali resurslarning samarali taqsimlanishiga erishilishini anglatadi.

- **Ishsizlik daromadi (GDP per capita):** Kapitallashuvning samaradorligini baholashda asosiy ko'rsatkich GDP per capita (bir odamning mas'uliyati bo'yicha ma'lumot) bo'lib turadi. Kapitallashuv orqali ko'paygan kapital, texnologiyalar va rivojlanish orqali ma'lum bir davlatning mas'uliyati va yoshlarning sifati oshishi ko'rsatkichni oshiradi.
- **Kapital intensivligi:** Kapitallashuvning samaradorligini baholashda kapital intensivligi muhim rol o'ynaydi. Kapital intensivligi davlatning kapital resurslaridan foydalanish xususiyatlarini o'lchashda yuqori sajdalikni ko'rsatadi.
- **Ishsizlik nisbati:** Kapitallashuv orqali ishsizlik daromadining nisbiy kamayishi samaradorlikni o'lchashda muhim rol oynaydi. Ishsizlik nisbatining pastligi kamayish va ijtimoiy foyda-zararli tomonlarni ta'minlaydi.
- **Ishsizlik davri:** Kapitallashuvning ishsizlik davriga chegaralarni kiritishi va ishsizlikni pastlashtirishi yoki kamaytirishi samaradorlikni baholashda muhim rol oynaydi.

Ushbu va boshqa uslublar kapitallashuvning samaradorligini baholashda yordam beradi va davlatlarga iqtisodiy sektorni rivojlantirishda muvaffaqiyatli chora-tadbirlarni aniqlash imkoniyatini beradi.

Mulkchilikning iqtisodiy realizatsiyasi – bu mulkdan maqsadga muvofiq foydalanish orqali uning nafli xususiyatlarini o'zlashtirishdir. Mulkni o'zlashtirish darajalari turlicha (foydalanish, egalik qilish, tasarruf etish) bo'lgani sababli, uning iqtisodiy realizatsiyasi shakllari ham turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi. Shu bilan bir qatorda, mulkchilikni realizatsiya qilishning iqtisodiy shakllarining vujudga kelishi iqtisodiy resurs turlari bilan bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Murojaatnomasi. Toshkent shahri, 2018-yil 28-dekabr.
2. Stigler G. The theory of price / G. Stigler. New York: Macmillan & Co, 1966/ -214 p.

3. Роберт Ч. Элликсон Порядок без права: как соседи улаживают споры [Текст] / пер. с англ. М. Марков (предисловие, введение, части I и III, приложение) и А. Лацев (часть II); науч. ред. перевода Д. Кадочников. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. – 520 с. ISBN 978-5-93255-468-5.
4. O'lmasov A, Sharifxo'jayev M. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik. -T.: "Mehnat", 1999-y.
5. X.T.Azizov, O.Oqyulov, F.H.Otaxonov. Tadbirkorlik (biznes) huquqi: Darslik.– T.: TDYUU nashriyoti, 2016-y.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasi. Xalq so'zi 2017-yil 16-yanvar.
7. Tashmatov Sh.X., Asatullayev X.S., Allaberganov Z.G. Iqtisodiy ta'limotlar tarixi. Darslik - T. "Iqtisod-moliya", 2018-y. –360 b.
8. O'rmonov. N., va boshqalar. Iqtisodiy ta'limotlar tarixi: Darslik. – T.: 2007-y.
9. Qadimgi konfutsiychilikning iqtisodiy qarashlari // Jahon iqtisodiy tafakkur tarixi: 6 jildda / Bosh. muxarir. V. N. Cherkovets. - M.: Tafakkur, 1987. – T. I. Iqtisodiy fikrning tug'ilishidan siyosiy hayotning ilk nazariy tizimlarigacha. - S. 94-99. - 606 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston–2030" strategiyasi to'g'risida" 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/6600413>.
11. Muallif tomonidan tahlil qilingan ma'lumotlar asosida tayyorlandi.
12. O. Norboyev. Property relations in the national economy, reliable protection of the inviolability of property rights, prospects for increasing the level of capitalization of private property. (2023) https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss3/a5

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.